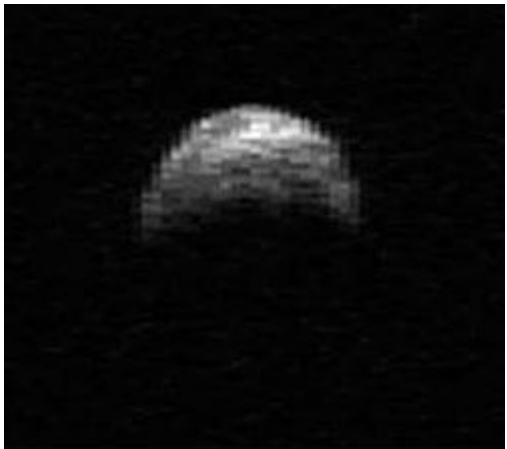

Představení 2005 YU55

V noci z úterý 8. na středu 9. listopadu 2011 projde relativně blízko Země relativně velký asteroid. Naše planeta se den co den setkává s meziplanetárním materiálem a každou noc můžeme vidět přímo v naší atmosféře končit tuny drobných částíček srážejících se s atmosférou v podobě meteorů. Aby se ovšem do blízkosti Země dostala natolik velká skála jako tentokrát, na to už je nutno si průměrně počkat něco kolem 30 let.

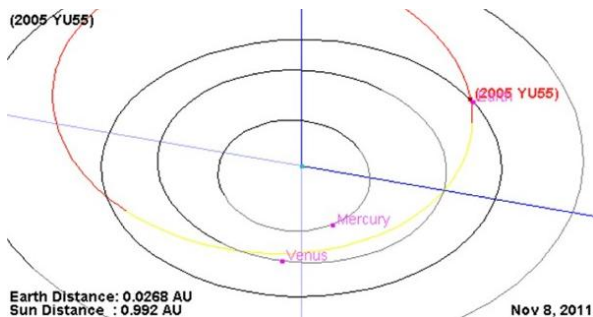
Tělesem, o němž je řeč, je planetka s označením 2005 YU55. Planetku objevil 28. prosince 2005 Robert S. McMillan na Steward Observatory (Kitt Peak, USA). Po propočtení dráhy byla zařazena mezi potenciálně nebezpečné objekty a v únoru roku 2010 ji dokonce astronomové zařadili do kategorie 1 na Torinské stupnici, což je stupnice pro kategorizaci nebezpečí srážky objektů na blízkozemních drahách se Zemí. Stupeň 1 je charakterizován jako: „běžný objev, jehož blízký průlet kolem Země představuje neobvyklé riziko. Současné výpočty udávají, že pravděpodobnost srážky je velice malá a není důvod znepokojovat veřejnost. Nová pozorování nejspíše povedou k přeřazení na stupeň 0.“ Tento předpoklad se naplnil hned ve druhé polovině dubna téhož roku, kdy se na planetku zaměřil obří radioteleskop v Arecibu (Puerto Rico). Vedle detailního snímku (viz obr.) současně získal nové mimořádně přesné pozice objektu, které významně snížily nejistotu dráhy a vyloučily možnost střetu se Zemí minimálně na následujících 100 let.

O to klidněji si tedy můžeme vychutnat nadcházející průlet planetky 2005 YU55. Don Yeomans z amerického Národního úřadu pro letectví a vesmír (NASA) k tomu říká: "Velké přiblížení asteroidu

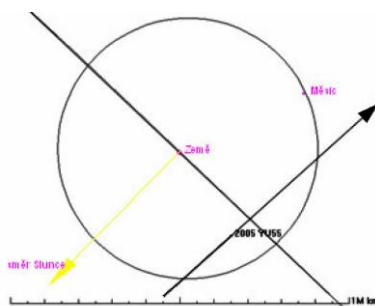
2005 YU55 k Zemi 8. listopadu je neobvyklé, protože bude tak blízko a půjde o tak velké těleso." Planetka kolem nás prolétne ve vzdálenosti pouhých 325 tisíc km, tedy blíže než obíhá Měsíc a její průměr činí velice úctyhodných 400 m.

Podle astronomů se podobně velký asteroid přiblížil k Zemi naposledy v roce 1976. Vesmírný objekt tehdy minul naši planetu ve vzdálenosti odpovídající polovině vzdálenosti mezi Zemí a Měsícem. Těleso ale astronomové při jeho přiblížení nezaznamenali a objevili jej teprve v roce

2010, kdy také následně propočítali jeho dráhu. Z dnes známých planetek se podobná situace v budoucnu zopakuje až v roce 2028.

Astronomové se samozřejmě chystají blížíci se událost využít ke sledování asteroidu. Speciální měření budou prováděna především pomocí radaru i prostřednictvím infračervených kamer. Cílem je získat maximum informací o povrchu tělesa a jeho složení. Snímky pořízené ze Země velkými dalekohledy by také měly umožnit pořízení záběrů tělesa s rozlišením až neuvěřitelných pět metrů.

Mimořádnou příležitost spatřit na vlastní oči takto zajímavý objekt si ovšem nenechají ujít jistě ani astronomové amatéři. A ti, kteří mají možnost využívat alespoň středně velký dalekohled, případně mohou oblohu fotografovat, k tomu budou mít příležitost. Bohužel při pohledu ze střední Evropy budeme mít planetku 2005 YU55 v noc nejtěsnějšího přiblížení (8./9. 11. 2011) nad obzorem pouze ve večerních hodinách, když se bude teprve blížit k Zemi. Velice rychle bude procházet souhvězdími Hadonoše, ocasem Hada a Orlem. Současně s tím ale bude také klesat k západnímu obzoru, za nímž se již krátce po 22. hod SEČ (21:00 UT) ztratí z našeho dohledu.

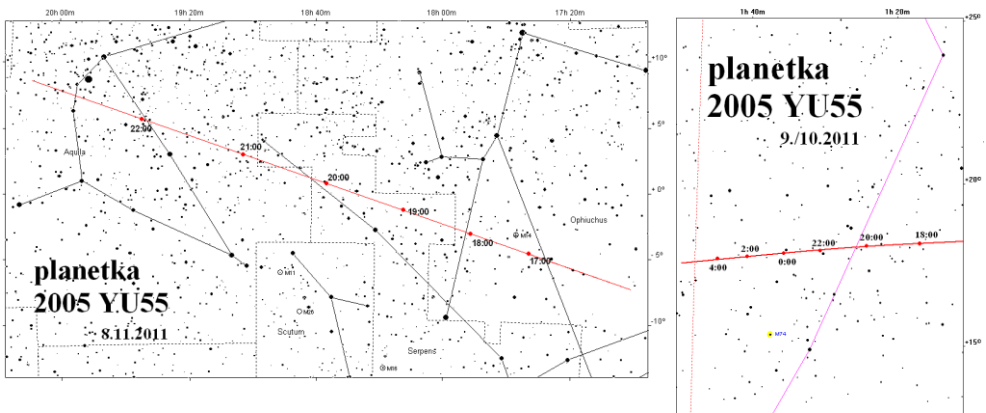
Z následující tabulky je zřejmé, že z našeho území, jak už bylo řečeno, bude pozorování planetky 2005 YU55 8. 11. 2011 večer velice problematické. Lépe na tom budou pozorovatelé v západní Evropě a především pak v Americe, kteří asteroid uvidí podstatně déle do noci při jeho cestě souhvězdími Delfína a Pegasa. Planetka bude rychle zjasňovat až na hodnotu blížíci se 11. mag. a s současně se bude úhlově čím dál tím více vzdalovat Slunci.

Ale i u nás se dočkáme. Pro naše pozorovatele bude 2005 YU55 nejdostupnější až o noc později. Ze středy na čtvrtek. Bude sice již za vrcholem své zdánlivé jasnosti dané malou vzdáleností od Země, ale stále dosažitelná středně velkými dalekohledy s jasností klesající v průběhu noci z 12. na 13. mag. Nesrovnatelně výhodnější však bude její pozice na obloze. Planetka totiž zpomalí svůj pohyb a bude pozvolna procházet souhvězdím Ryb

Proto doporučuji soustředit se na pozorování v průběhu noci z 9. na 10. listopadu. Planetka se nám bude promítat do souhvězdí Ryb, které nad obzorem zůstávají od večera až téměř do svítání. V tabulce jsou hodnoty i pro noc 10./11. 11. 2011.

UT h m	R.A. (J2000) Dec	Delta	r	El.	Ph.	V mag	Object Azi. Alt.
18:00	17 51 41 -03 09	0.0028	0.989	45.8	134.1	15.3	067 +14
20:00	18 36 16 +00 45	0.0025	0.989	57.5	122.4	13.9	085 +05
22:00	19 33 42 +05 37	0.0022	0.990	72.6	107.3	12.6	100 -01
18:00	01 17 10 +18 43	0.0064	0.996	156.1	23.8	12.1	293 +42
20:00	01 24 17 +18 37	0.0071	0.997	157.7	22.2	12.2	328 +55
22:00	01 30 09 +18 29	0.0077	0.998	159.0	20.8	12.3	018 +57
00:00	01 35 10 +18 21	0.0083	0.998	160.1	19.7	12.5	059 +46
02:00	01 39 34 +18 13	0.0090	0.999	161.1	18.7	12.6	085 +28
04:00	01 43 33 +18 06	0.010	1.000	162.0	17.9	12.7	107 +09
18:00	02 02 18 +17 38	0.014	1.004	165.9	13.9	13.5	284 +34
20:00	02 03 45 +17 36	0.015	1.005	166.2	13.6	13.5	316 +51
22:00	02 05 02 +17 33	0.015	1.005	166.4	13.4	13.6	004 +05
00:00	02 06 13 +17 30	0.016	1.006	166.6	13.2	13.7	050 +48
02:00	02 07 21 +17 27	0.017	1.006	166.8	13.0	13.8	080 +31
04:00	02 08 30 +17 24	0.017	1.007	167.0	12.8	13.9	103 +12

Časy v prvním sloupci tabulky jsou uvedeny v UT (světovém čase) pro noci od 8./9. do noci 10./11. listopadu 2011. Další sloupce obsahují hodnoty rektascenze a deklinace. Poté je uvedena vzdálenost od Země, od Slunce, elongace od Slunce a fáze. Následuje předpokládaná jasnost planetky. Poslední dva sloupce pak udávají výšku nad obzorem a azimut polohy objektu (azimut je počítán od jihu na západ). Na následujícím obrázku jsou pak do mapy vyneseny pozice planetky večer 8. 11. 2011.

Z výše uvedeného je zřejmé, že pozorování z České republiky bude velice komplikované především v rámci nedostatečné jasnosti planetky a při nejbližším přiblížení také její pozice nízko nad obzorem. Ale pokud vyjde počasí, určitě se zajímavý objekt pokuste zahlédnout či vyfotografovat.

111 cílů Jamese Mullaneye

Skutečně jen minimum astronomů amatérů – pozorovatelů oblohy – se dnes může pochlubit tím, že má možnost sledovat skutečně temnou oblohu. Naopak se stále častěji stává, že záře osvětlené oblohy je natolik intenzivní, že k pohledu do hvězdné mapy nemusíte využít ani tlumené červené baterky. O tom, že se nejedná o výsadu milovníků oblohy jen v Evropě, svědčí počín Jamese Mullaneye, který žije 30 kilometrů západně od centra Philadelphie (Pennsylvanie, USA). Rozhodl se však na svoji situaci nerezignovat a vytvořil si seznam, respektive katalog, nazvaný 111 Deep-Sky Wonders for Light-Polluted Skies (111 úžasných objektů vzdáleného vesmíru na světelně znečištěném nebi).

111 objektů, které obsahuje jeho seznam, je roztroušeno po celé obloze viditelných v různých částech roku ze středních zeměpisných šířek severní polokoule. Pojem „deep sky“ v označení seznamu je tentokrát použit trochu jinak, než jsme obvykle zvyklí. Největší zastoupení mají totiž v Mullaneyově seznamu, s ohledem na svoji největší plošnou jasnost, jasné hvězdy a především pak vícenásobné hvězdné soustavy a hvězdokupy. O něco méně už jsou zastoupeny mlhoviny a galaxie. Důvodem je zřejmá skutečnost, že tyto slabé mlhavé objekty nejvíce trpí světelným znečištěním. Nespornou výhodou pak určitě je, že prakticky všechny zařazené objekty lze snadno vyhledat téměř v jakémkoli hvězdném atlasu, ba dokonce i na různých přehledových mapkách doprovázejících měsíční přehledy úkazů pro jednotlivé měsíce roku v astronomických magazínech.

Abyste si mohli udělat představu o objektech zařazených do 111 Deep-Sky Wonders for Light-Polluted Skies, vybral jsem z něho 16 „listopadových“ položek skutečně objektů vzdáleného vesmíru (deep sky).

111 Treasures for Light-Polluted Skies					Sky Atlas 2000.0	
Object	Constellation	Type	R.A. (2000.0)	Dec.	Magnitude(s)	chart number
M31	Andromeda	Galaxy	0 ^h 42.7 ^m	+41° 16'	3.5	4
NGC 869/884	Perseus	Open cluster	2 ^h 21.0 ^m	+57° 08'	4.3, 4.4	1
M34	Perseus	Open cluster	2 ^h 42.1 ^m	+42° 45'	5.2	4
M45 (Pleiades)	Taurus	Open cluster	3 ^h 47.0 ^m	+24° 07'	1.5	4
M81	Ursa Major	Galaxy	9 ^h 55.6 ^m	+69° 04'	6.9	2
M82	Ursa Major	Galaxy	9 ^h 55.8 ^m	+69° 41'	8.4	2
M13	Hercules	Globular cluster	16 ^h 41.7 ^m	+36° 28'	5.8	8
M92	Hercules	Globular cluster	17 ^h 17.1 ^m	+43° 08'	6.5	8
NGC 6543	Draco	Planetary nebula	17 ^h 58.6 ^m	+66° 38'	8.1	3
M57	Lyra	Planetary nebula	18 ^h 53.6 ^m	+33° 02'	8.8	8
M71	Sagitta	Globular cluster	19 ^h 53.8 ^m	+18° 47'	8.4	8
M27	Vulpecula	Planetary nebula	19 ^h 59.6 ^m	+22° 43'	7.3	8
NGC 7009	Aquarius	Planetary nebula	21 ^h 04.2 ^m	-11° 22'	8.0	16
M15	Pegasus	Globular cluster	21 ^h 30.0 ^m	+12° 10'	6.3	16
M2	Aquarius	Globular cluster	21 ^h 33.5 ^m	-0° 49'	6.6	17
NGC 7662	Andromeda	Planetary nebula	23 ^h 25.9 ^m	+42° 33'	8.3	9

V příštím čísle AI se k Mullaneyovu seznamu ještě jednou vrátíme s některými radami pro pozorování oblohy z oblasti znečištěných světelným smogem.

ASTRONOMICKÉ informace – 11/2011

na stránkách HvR naleznete AI v elektronické podobě dříve než v poštovní schránce <http://hvr.cz>

Rokycany, 20. října 2011